

ב"ה

פרשת וארא

והרבתי את אותותי ואת מופתי בארץ מצרים

שמות ז, ג.

להתעכב חורף שלם במצרים!?

על הפסוק "ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אותותי ואת מופתי בארץ מצרים" - מפרש רש"י: "מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורתי. וכן מדתו של הקב"ה מביא פורענות על האומות כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הַכְרַתִּי גוֹיִם, נִשְׁמוּ פְּנֹתֵם וגו' אמרתי אך תראי אותי תקחי מוסר" (ומסיים, "ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה").

ועל פי זה מתעוררת שאלה פשוטה: מכיון שהמטרה דריבוי האותות היא ש"תכירו את גבורתי.. כדי שישמעו ישראל וייראו" (שהרי בנוגע למצרים, "גלוי לפני שאין נחת רוח באומות לתת לב שלם לשוב") - אינו מובן: מהו הצורך שעשר המכות יהיו במשך זמן ממושך כל כך, "המכה משמשת רביע חודש ושלושה חלקים היה מעיד ומתרה בהם" - כדי לפעול "שישמעו ישראל וייראו" אין צורך שתהיה המכה משמשת "רביע חודש", אלא מספיק יום אחד, ולכל היותר – שניים או שלושה ימים, ועל אחת כמה וכמה שאין צורך ב"שלושה חלקים" נוספים, שלושה שבועות, בין כל מכה ומכה!?

וכפי שאכן מצינו בנוגע לסיום המכות - שלא לקח משך זמן כל כך כבשאר המכות: בנוגע למכת חושך - ששה ימים (ולא שבעה ימים), ועל אחת כמה וכמה מכת בכורות – ברגע אחד, וכמו כן בנוגע להתראה דמכת בכורות - שהתרה בו פעם אחת בלבד, "בעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו, שהרי משיצא לפניו לא הוסיף עוד ראות פניו". ואם כן, מהו הצורך בשהות זמן ממושכת במכות שלפני זה?

והעיקר - שבמשך כל אותו זמן (חודש לכל מכה ומכה) היו בני ישראל צריכים להתעכב בגלות מצרים!

[אמנם, "בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו", חצי שנה לפני צאתם ממצרים - אבל, גם לאחר כן היו בגלות מצרים, במעמד ומצב ש"לא היה עבד יכול לברוח ממצרים", במשך חצי שנה, חורף שלם!].

...והביאור בזה: הבן חמש למקרא מבין בפשטות שכל מכה ומכה פעלה דבר מסויים אצל פרעה ומצרים. - אמנם, גם לאחר כמה וכמה מכות לא הסכים פרעה לשלוח את בני ישראל ממצרים (התכלית דכל המכות), אבל אף על פי כן, בודאי נפעלה פעולה מסויימת על ידי כל מכה ומכה.

ולדוגמא: במכת דם - מפרש רש"י "מצרים עובדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם".

[ויש להוסיף בזה - על פי דברי המדרש: "ממכת דם העשירו ישראל, כיצד המצרי וישראל בבית אחד והגיגית מלאה מים, ומצרי.. מוציאה מלאה דם. וישראל שותה מים מתוך הגיגית. והמצרי אומר לו תן לי בידך מעט מים, ונותן לו, ונעשו דם. ואומר לו נשתה אני ואתה מן קערה אחת, וישראל שותה מים ומצרי דם. וכשהיה לוקח מישראל בדמים היה שותה מים, מכאן העשירו ישראל".

ומובן גודל הפעולה שבדבר - שהמצרים, כולל "חרטומי מצרים", הוכרחו לתת את כספם - שבו יכולים לקנות חיי נפשם - ליהודי שהעבידוהו עבודת פרך!

אבל, ענין זה לא הובא בפירוש רש"י ובנוגע לנדון דידן, פעולת המכה - פירש רש"י יתירה מזו: "הלקה את יראתם".

במכת צפרדעים - יתירה מהנזכר לעיל, שעבודה זרה שלהם ("יראתם") ממנו באה המכה! - ולרוב הפשיטות לא הוצרך רש"י לפרשו.

במכת כנים - מפורש בקרא: "ויעשו כן החרטומים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו... ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלקים היא".

ועל דרך זה במכות שלאחרי זה: כאשר משה התרה על דבר מכת פָּרָד - "הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים" (פעולה ממשית - "הניס גו", מלבד היותו "הירא את דבר ה'" - גם מקודם לכן). וכמו כן כאשר התרה על דבר מכת ארבה - "ויאמרו עבדי פרעה אליו... שלח את האנשים.. ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אליהם לכו עבדו את ה' אלקיכם גו", וכיוצא בזה בכל מכה ומכה.

ועל פי זה מובן בפשטות שהיה צריך להיות מכות נפרדות, ומשך זמן בין מכה למכה - כדי שיוכלו המצרים להתבונן בפעולתה של המכה, ולהסיק מסקנות כו'.

ובענין זה - לא פירש רש"י כלום. מכיון שהדבר מובן בפשטות: ומוסיף רש"י ענין נפרד בנוגע לריבוי האותות, שהיה צורך בפעולה מיוחדת ד"ואני אקשה את לב פרעה". "שיתקשה לבו" - "למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורתי.. כדי שישמעו ישראל וייראו כו'". כלומר, נוסף לפעולה ותועלת דכל מכה ומכה (בפני עצמה, ובהפסק זמן) בנוגע לפרעה ומצרים, ישנה תועלת כללית בריבוי האותות בנוגע לישראל - שישמעו וייראו.

והנה, בענין זה יש הוראה ולימוד בעבודת ה': כאשר עוסקים בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה - קורה לפעמים שמרגישים שלמרות שדיברו עם יהודי פלוני וניסו להשפיע עליו כו', לא הצליחו לפעול ולא כלום!

על כך באה ההוראה מהאמור לעיל בפשוטו של מקרא - שגדולה מזו מצינו אפילו בנוגע לפרעה מלך מצרים: הן אמת שגם לאחרי שפרעה קיבל כמה וכמה מכות - לא ראו אצלו הזזה כל-שהיא, שהרי בנוגע לפועל לא קיים פרעה את ציווי הקב"ה "שלח את עמי ויעבדוני" (והמשיך לטעון "לי יאורי ואני עשיתני" כבתחילה), אבל אף על פי כן, על ידי כל מכה ומכה נפעלה אצלו פעולה מסויימת (כנזכר לעיל).

ואם הדברים אמורים בנוגע לפרעה מלך מצרים, ולפני מתן תורה, כאשר היתה הגזירה דעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה - הרי בנוגע ליהודי, ובפרט לאחרי מתן תורה (לאחרי ביטול הגזירה), עד

שהתורה נעשית בעלת הבית על מציאות העולם, כדאיתא בירושלמי בפירוש הכתוב "לא-ל גומר עלי" - בודאי ובודאי שכל פעולה ופעולה בקשר לעניני תורה ויהדות (אינה חוזרת ריקם חס ושלום, אלא) פועלת פעולתה בנוגע לפועל ממש.

ובפשטות: כאשר מדברים עם יהודי - בדברים היוצאים מן הלב - אודות עניני יהדות, תורה ומצוותיה, עניני מוסר ויראת-שמים - בדרכי נועם ודרכי שלום, כמובן - לא יתכן שדברים אלו (שאינם דברי עצמו, כי אם דברי התורה) לא יפעלו את פעולתם; ובמילא, גם אם אינו רואה את הפעולה תיכף ומיד - אומרים לו: "אל תבט אל מראהו" שכן, בודאי ובודאי נפעלה אצלו איזו פעולה, אלא שבזה גופא ישנם כמה אופנים, כולל - שלפעמים יש צורך בשהות זמן להתבוננות כו', עד שהדבר יבוא לידי פועל בגילוי ממש.

ובפרט כאשר ההתעסקות בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה היא בשליחותו של נשיא הדור, היינו, שאינו הולך בכחו, כי אם, בכחו של נשיא הדור, שלוחו של אדם כמותו - הרי בודאי ובודאי שפועל פעולתו מתוך הצלחה רבה.

ויש להוסיף, שמכיון שההתעסקות בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות היא בשליחותו של נשיא הדור - צריכה להיות ההתעסקות בזה בכל החיות וההתלהבות וה"שטורעם" מצד עצם הציווי של נשיא הדור, גם אילו לא היה מצליח לפעול מאומה.

דוגמא לדבר - הציווי דבדיקת חמץ, שאף על פי שנוהגים להניח פתיתי חמץ (עשר פתיתים) קודם הבדיקה, אף על פי כן, "מעיקר הדין אין צריך כלל להניח פתיתים הללו קודם בדיקה, שאף אם יבדוק הבדוק ולא ימצא שום חמץ בבדיקתו, אף על פי כן לא בירך לבטלה, שכך המצוה לבדוק החמץ ולחפש אחריו שמא ימצא ממנו מאומה, ואם לא מצא אין בכך כלום, וכבר קיים המצוה כתיקונה". ועל דרך זה בנדון דידן, שגם אילו לא היה פועל מאומה - למעליותא, מכיון שהמצב הוא באופן ד"מצה", עד ל"מצה שמורה"... אף על פי כן, עשה את שלו בקיום ציווי נשיא הדור!

ועל אחת כמה וכמה כאשר המציאות האמיתית היא - שאין לך פעולה שחוזרת ריקם, ובודאי פועלת פעולתה. ומה שטוען שאינו רואה את הפעולה - אומרים לו: הסיבה לכך שאינך רואה היא - מכיון שמסתכל אתה בעיניי בשר... תתעלה קימעא, ואז תראה את פנימיותו של היהודי, ותוכח שנפעלה אצלו פעולה, ותוסיף לפעול יותר ויותר! ועד שסוף כל סוף רואים את הפעולה באופן גלוי.

קטע משיחת ש"פ וארא, ר"ח שבט, רשימת השומעים בלתי מוגה.
תו"מ ה'תשמ"ו ח"ב ע' 391.

- 1 שמו ז, ג.
- 2 צפני' ג, ו-ז.
- 3 פרש"י שם, כה.
- 4 פרש"י בא, י.
- 5 פרש"י שם יא, ד.
- 6 ר"ה יא, רע"א.
- 7 שמות ז, יז.
- 8 ובזה מתרץ - דרך אגב - למה התחיל בדם (ולהעיר גם מפרש"י ח, ז).
- 9 שמו"ר פ"ט, ט.
- 10 ראה גם לקו"ש ח"א ע' 31-32 - שאין זה מתאים עם פשוטו של מקרא.
- 11 ח, יד-טו.
- 12 ט, כ.
- 13 שמות י, ז-ח.
- 14 ז. טז. כו. ט, א. יג. ועוד.
- 15 י חזקאל כט, ג. ו ראה שם. ט.
- 16 תנחומא פרשתנו טו. שמו"ר פי"ב. ג. ועוד.
- 17 כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. הובא בשו"ע אדה"ז יו"ד סקפ"ט סק"ג.
- 18 תהלים נז, ג.
- 19 ראה "היום יום" - כ"ו אדר א. י"ב תשרי.
- 20 ראה ספר הישר לר"ת ש"ג. הובא בשלי"ה ט, א.
- 21 ל' הכתוב - ש"א טו, ז.
- 22 שו"ע אדה"ז הל' פסח סתל"ב ס"א. וראה היתוועדויות תשמ"ה ח"א ע' 678.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבי"ה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה